

Opgroeien in twee culturen

Er zijn geen botsende waarden

Kinderen die opgroeien in minstens twee culturen, hongeren en dorsten naar inzicht in de vraag hoe ze die culturen kunnen verzoenen. Zij moeten leren dat de grondwaarden van verschillende culturen overeenkomen, maar de invulling ervan verschilt. Het onderwijs heeft nog niet altijd voldoende oog voor hun vragen, betoogt docent en publicist Youssef Azghari.

Tekst: Youssef Azghari, Fotografie: Derrick Bergman / G0NZ0 Media

Het was 1980. Ik was negen jaar toen ik aan mijn moeder vroeg of ik als moslim het kerstfeest op school kon meevieren. Ik zat in de vierde klas van de katholieke St. Jozefschool in Tilburg, waar alle leerlingen het kerstfeest elk jaar uitbundig vierden met hun juffen en meesters. Mijn moeder zei dat het niet nodig was, omdat dit feest alleen voor christenen is bestemd. Ik volgde haar advies op. Bewapend met het antwoord dat mijn moeder me gaf, liep ik de volgende dag fluitend naar school. Ik kon nu mijn moslimachtergrond opvoeren als reden om niet mee te doen. Ik was anders dan de rest van mijn klas.

TIK VAN DE MEESTER

Toen de meester merkte dat ik niet meezong, smet hij zijn schrift met kerstliederen tegen mijn hoofd. Ik schrok ervan en kon geen woord uitbrengen. Zijn klap heeft diepe indruk op mij gemaakt. Nog steeds word ik boos als ik terugdenk aan dit moment. Het heeft ervoor gezorgd dat ik lange tijd bij het horen van kerstliederen aan de tik van de meester heb moeten denken. Dat is jammer, want daardoor heb ik kerstmis heel lang geassocieerd met een feest dat niet van harte werd gevierd, maar met harde hand van bovenaf werd opgelegd.

Inmiddels heb ik vrede gesloten met het kerstfeest. Ik heb het een plaats gegeven in mijn islamitische identiteit. Ik vier het elk jaar op mijn manier met mijn familie. Ik ben van mening dat een oprechte belangstelling en grenzeloze nieuwsgierigheid voor andere culturen helpt om een eigen sterke identiteit te ontwikkelen.

Met andere woorden: alleen door in contact te treden met iemand die anders gelooft, denkt en doet, kom je erachter

wie je bent. Daarvoor is wel vereist dat je echt moeite doet om de ander te begrijpen. Meedoen met het kersfeest is een manier waarop je dat kunt bereiken.

Bij mij had dit veel sneller gekund als ik op school begeleiding had gehad van een leraar die licht kon werpen op voor mij belangrijke vragen. Niet per se het ultieme antwoord geven is het doel, maar betekenis geven aan vragen die kinderen bezighouden. Ook kinderen hebben er behoefte aan om hun levensvragen een plek te geven in hun dagelijks leven.

HONGER EN DORST

Kinderen die opgroeien in tenminste twee culturen, lopen bijna iedere dag tegen zulke vragen aan. Nadenken over dilemma's, zoals het wel of niet meevieren van een religieus feest waarmee je niet bent opgegroeid, heeft invloed op het ontwikkelen van je nieuwe identiteit.

In het Nederlands onderwijs van vandaag is nog te weinig oog voor vragen die leerlingen en studenten met een niet-westerse achtergrond hebben over hun nieuwe culturele bagage. Zij hebben een zeer grote honger en dorst naar inzicht in de vraag hoe je twee culturen zonder problemen kunt laten versmelten.

De kans dat deze kinderen, die opgroeien in een etnisch minderheidsmilieu, psychisch in de knel komen of depressief worden, is levensgroot. De redenen daarvoor liggen vaak voor de hand. Het zijn niet alleen de sociaal-economische factoren die de toekomst en het lot van een kind mee bepalen, maar ook hun culturele achtergrond.

ANDERE INVULLING

Neem nou bepaalde waarden en normen onder etnische minderheden die op het oog sterk afwijken van die van de dominante cultuur in Nederland. Zo leert een Nederlands kind al heel vroeg om eerlijkheid boven respect voor ouderen te plaatsen. In Marokkaanse ogen is de communicatie in Nederlandse gezinnen, waar kinderen hun vader met Jan of Kees aanspreken, erg openhartig.

Bij een Marokkaans kind is dat precies omgekeerd, ook al betekent het dat je 'respectvol' moet liegen. Je vader bij zijn voornaam Ahmed of Mustafa noemen getuigt van een slechte opvoeding.

Wat hier speelt, is niet een verschil in grondwaarden, maar in de invulling ervan. Alle mensen, ongeacht hun culturele achtergrond, delen dezelfde waarden. Respect bijvoorbeeld. Het feit dat een Nederlands kind al vroeg leert dat het beter is om eerlijk te zijn tegen pa en ma dan te jokken om hen niet in verlegenheid te brengen, betekent niet dat hier geen sprake is van respect. Het is echter wel een heel andere invulling van respect dan onder Marokkanen.

GASTVRIJ OP AFSpraak

Dit geldt ook voor de waarde 'gastvrijheid'. Heel lang geloofde ik net als andere Marokkanen hier dat

Nederlanders door hun zuinige en zelfs gierige inslag niet gastvrij kunnen zijn. Die indruk baseerde ik op mijn slechte ervaringen. Toen ik als kind van twaalf jaar een keer bij mijn Nederlands vriendje Philip tot etenstijd bleef spelen, verbaasde ik me erover dat ik niet aan tafel kon aanschuiven. Was Philip bij ons thuis geweest, dan had hij altijd met ons mee kunnen eten.

De conclusie 'Nederlanders zijn niet gastvrij', die ik toen trok, was echter fout. Marokkanen beleven gastvrijheid op een heel andere wijze dan de Nederlanders. Gastvrijheid is vaak gebaseerd op spontaan gedrag. Je hoeft niet van tevoren een afspraak te maken om mee te eten. Desnoods bakken we een paar omeletten meer en eten we extra brood als er niet genoeg is voor iedereen. En daarin verschilt de Marokkaanse omgang met gastvrijheid met de Nederlandse. Hier gaat bijna alles op afspraak. Als je mee wilt eten moet je dat ruim van te voren meedelen, zodat er rekening mee wordt gehouden. Als je weet dat er iemand bij je komt eten, kun je extra boodschappen halen. De mentaliteit van afspreken en alles willen plannen is onder Nederlanders veel sterker ontwikkeld dan onder Marokkanen.

GEEN BOTSSENDE WAARDEN

Respect en gastvrijheid staan dus in zowel de Nederlandse als de Marokkaanse cultuur hoog aangeschreven, maar worden wel verschillend beleefd. Dit geldt in zekere zin voor alle waarden. Daarom spreek ik van universele waarden.

Het is dus pertinente onzin om te stellen, zoals conservatieve denkers, opiniemakers en politici als Geert Wilders doen, dat de grondwaarden van mensen in onze samenleving met een niet-westerse achtergrond strijdig zijn met de westerse cultuur. Zulke conclusies in termen van 'botsing van culturen of beschavingen' leiden alleen tot polarisatie en conflicten tussen bevolkingsgroepen. Er bestaan geen botsende waarden. Waar we wel van elkaar verschillen is hoe we deze waarden inkleuren. Om te voorkomen dat kinderen, die van huis uit nooit hebben geleerd om deze verschillen te ontdekken en er goed mee om te gaan, in een ernstige identiteitscrisis terechtkomen, moeten scholen hun verantwoordelijkheid hierin nemen. Dan maken ze kinderen bewust van overeenkomsten en verschillen met kinderen met een andere culturele achtergrond. Alleen zo kunnen we voorkomen dat in de toekomst jongeren zich in dezelfde richting ontwikkelen als de geradicaliseerde Samir A., die vol wrok en frustraties zit, omdat hij als kind met zijn vragen nergens terecht kon. □

Drs. Youssef Azghari is schrijver van het boek 'Cultuurbepaalde communicatie. Waarden en belangen van passieve en actieve culturen', columnist bij dagblad Trouw en docent aan Avans Hogeschool.